

ԼԴ

Ուրիշը անհանգիստ ընել էր սեպհակա-
նութեան երաւանցը մէջ: — Ուրիշները ան-
հանգիստ կ'ընեմ ու կը խռովեմ ոչ միայն
բռնութեամբ ու խարդախութեամբ ի-
րենց ստացուածքն յափշտակելով, այլ
նաեւ արգելք ըլլալով որ չկարենան ու-
զածնին ընել. ուրիշին բանը պահելով
ու ծածկելով, և կամ ուրիշ կերպով մը
փնտաւելով. զոր օրինակ ծառ մը կտրե-
լով, դուռ մը կոտորելով, կարասի մը փձա-
ցընելով, ցորենի արտերը ապականելով
անոնց մէջ որս ընելու համար. և ն: Եւսկ
ինչ ըսեմ անոր որ խիղճ չընէր ուրիշի
տնէն ստակ ու նաեւ ուրիշ բաներ վեր-
ցընելու. մարդասպանէն աւելի անարգ
է այնպիսին, որ անիկայ գոնէ իր կեան-
քը վտանգի մէջ կը դնէ. բայց ասիկայ
իր վրայ վստահութիւն ունեցողին բա-
նը կը գողնայ: Ոմանք մեծ չար մը չեն
սեպեր դաշտերէ ու պարտէզներէ պը-
տուղ գողնալը. բայց ձեռն է արդեօք
առածնիդ, թէ որ ձեզմէ գողնալուն ըլ-
լային: Եւելի անոր համար յանցաւոր
էք, վասն զի զգուելի ախտ մըն է որ
զձեզ առ այս կը յորդորէ՝ որ է որկորը:

Եւ, պատանեակք. կ'աղաչեմ ու կը
յանձնեմ ձեզի, եթէ ինդիրքս կրնայ
զօրել, որ ուրիշներուն բանին չգայիք.
ամենէն չնչին բաներէն ալ զգուշացիք,
ինչուան գրիչ ու քնդասեղ մը առնելէ:
Եւ որ ցեղանաւները լեզու ունենային
կրնային պատմել, թէ ինչպէս ամէն
իրենց մէջ մեռնողները շիւղ մը վերցը-
նելէն գողնալ սկսան. և դարձեալ մէկ
անգամ մը միայն իբրեւ գող բռնուած
ըլլալուն ամօթը պէտք էր որ բաւա-
կան ըլլար ամէն փորձութիւն հեռա-
ցընելու իրենցմէ:

Եւսկ թէ որ կորսուած բան մը գրտ-
նաս, քուկդ չէ ու պարտաւորեալ ես
դարձնելու. թէ որ դուն կորսնցու-
ցած ըլլայիր՝ ինչ կը փափաքէիր. կ'ու-
ղէիր որ քեզի դարձուի. կորսնցնողին
ցաւը մէյմը մտածէ. վաղէ, որուն ըլ-
լալը փնտռէ ու տուր, և զանիկայ միւի

թարեալ տեսնելուդ վրայ ուրախացիր,
և զինքը բարեկամ քեզ ստացիր: Եւ-
գամ մը դահեկան մը գտայ գետնէն ու
կ'ուղէի պահել, որպէս զի եթէ աղքատ
մը հանդիպի անոր տամ, վասն զի գը-
տածս ոչինչ բան մը երեւցաւ ինծի. բայց
մայրս հրամանց որ երթամ անոր տէրը
փնտռեմ. գտած տեղս դարձայ ու տես-
նեմ որ աղջիկ մը կեցած կուլար ու կը
ցաւէր նոյն դահեկանը կորսնցնելուն
վրայ՝ որ մօրը բոլոր ունեցածն էր և ա-
նով հաց մը պիտի գնէր:

Կը շարունակուի:

Չարախօսութիւն:

Չարախօսութիւնն անանկ ախտ մըն
է որ ինչ և իցէ պարագայի մէջ ալ ըլլայ
բնաւ չկրնար արդարանալ. բայց սակայն
անանկ խորամանկ հնարագէտ սրակա-
սութիւն մըն է՝ որ շատ անգամ չարա-
խօսն ալ կը խաբէ, և այսօրուան օրս աչ-
խարհքիս և բարեպաշտ մարդկանց առ-
ջն ալ աւելի շնորհք գտած է: Բայց
աս ըսելով չենք հասկընար թէ չարա-
խօս բնաւորութիւնը ատելի չէ մարդ-
կանց, այլ չարալեզու կը սեպուին ան
սակաւութիւն թիւնալից ու տմարդի
մարդիկ միայն որոնք առանց արհեստի
և ճարտարութեան կը չարախօսեն, և
որոնք դատելու և բանի մը չհաւանելու
չարութիւնն ունենալով, հաճոյ ըլլա-
լու համար պէտք եղած կատարելու
թիւնը չունին:

Բամբաստողի լեզուն հուր մըն է՝ ուր
որ մօտենայ կ'այրէ ու կը մրկէ. հաւա-
սարապէս իր կատաղութիւնը կը թափէ
ընտիր ցորենին և յարդին, ամբարշտին
և նըւիրելոյն վրայ. ամէն տեղ ուսկից
որ անցնի՝ կործանումն և աւերակ կը
թողու. ինչուան երկրիս խորին ըն-
դերքները թափանցելով ամենածածուկ
բաներու ձեռն կը մխէ, և ան որ վայր-
կեան մը առաջ մեզի մեծագին և փա-
ռաւոր կ'երևնար՝ անարգ աճիւն կը դար-
ձնէ, ու ան որ չկրնար սպառել ու ոչնչ-

չացրնել՝ կը մթափնէ ու կը սեցրնէ , և երբեմն ալ ֆիաստէլէն առաջ գիտէ հա-
ճոյանալ ու ճոխանալ : Չարախօսներ
ալ կան որ չարախօսութիւնը կը դատա-
պարտեն յայլս և իրենց միայն օրինաւոր
կը սեպեն . առանց ակնառութեան ծը-
ւիկ ծըւիկ կ'ընեն իրենց եղբարքը , քո-
վելով միանգամայն իրենց չափաւորու-
թիւնն և զգուշաւորութիւնը . նետը ինչ
չուան սրտին խորը կը թափանցեն , բայց
որովհետեւ փախիլուն է և ամենանուրբ՝
բացուած վերքը չեն տեսնար :

Չարախօսութիւնը բովանդակութիւն
է ամենայն ամբարշտութեանց . ցած
նախանձ մը որ ուրիշին հանճարովի և ու-
նեցած յաջողութեամբը վիրաւորուած՝
նոյնը բամբասանաց նիւթ կ'առնու , և
կը ջանայ զինքն անցնողներուն փայլը
ստուերացրնել . ծածկեալ ատելութիւն
մը , որ խօսքերուն տակ սրտին դառնու-
թիւնը կը քողարկէ . վատ երկու երե-
սութիւն մը , որ առ երեսս կը գովէ և
'ի ծածուկ կը յօշոտէ . ամօթալից թե-
թեամտութիւն մը , որ չկրնար լեզուն
սանձել ու ինքզինքը բռնել խօսք մը չը-
սելու , և շատ անգամ իր վաստակն ու
հանգիստը կը զոհէ անխոհեմ դատաս-
տան մը ընելու համար , որպէս զի ուրիշ
շին հաճոյանայ . պաղարիւն բարբարո-
սութիւն մը որ հեռաւոր եղբայրը կը
վիրաւորէ . . . :

Ինչո՞ւ արդեօք միշտ մեր դատաստան-
ներն առանձինն ոմանց ոմանց վրայ կ'ըլ-
լան , և ինչէ՞ն է որ ոչ երբեք սրտերնիս
կը հանգչի , ինչուան որ նոյն անձանց
պակսութիւնները մէջ չբերենք . ասի-
կայ ծածուկ նախանձ մը չէ արդեօք :
Ի՞նչ է իրեն հանճարը , բաղզը , պա-
տիւն , աստիճանն ու համբաւը պակ-
սութիւններէն աւելի չէ՞ն վիրաւորեր
զմեզ : Բայց ասի վրան խօսելու արժանի
կը սեպէինք արդեօք զինքը , թէ որ
մեզմէ վերագոյն ըլլալու կատարելու-
թիւններ չունենար . փոյթերնիս կ'ըլ-
լա՞նք անոր տկարութիւնները դիտելու ,
թէ որ ամենքը մեծ բանի մը տեղ չը-
գնէին զինքը . ինչո՞ւ համար ուրիշ որ և
իցէ սննձի մը պակասութեանցը կը զը-

թանք , ուրիշներուն ամէն ըրածին կը
ներենք , և միայն այսպիսի անձանց վրայ
խօսելու ատեննիս ամենայն ինչ բերան-
նիս թոյն կը դառնայ : Կ'ապահովենք
ամենայն իրօք թէ ոչ նախանձն և ոչ ա-
տելութիւնն է որ մեզի այսպէս խօսել
կու տայ . կը հաւանիմ . բայց մեր եր-
գիծաբանութեանցը միթէ աւելի ցած
և ամօթալի պատճառներ չկան արդեօք .
արդեօք ախորժ մը չենք զգար ստգտա-
նելով մեր եղբայրը մեծի մը առջև որ
զինքը չտիրեր . չէ՞նք ուզեր արդեօք ա-
նոնց քով քծնիլ և աչքերնին մտնալ ,
իրենց չտիրած անձը ծաղու և նախատա-
նաց նպատակ ընելով : Ի՞նչ է մեր շա-
հուն համար չէ՞նք զոհեր իր համբաւը ,
և չէ՞նք ջանար հաճելի ըլլալ ծիծաղե-
լով այն մարդուն վրայ որ արդէն սիրելի
չէ : Ի՞նչ է մեծամեծք ողբալի կ'ըլլան երբ
անիրաւ ատելութիւններ կը տիրէ սըր-
տերնին , որոնք ախտ կը սեպեն՝ իրենց
անհաճոյ եղած առաքինութիւններն
անգամ :

Չարախօսութիւնն աղմկայոյզ ախտ
մըն է որ ընկերութիւնը կը խռովէ .
հակառակութիւն կը սերմանէ արքու-
նեաց և քաղաքաց մէջ , ամենէն աւելի
կաթոգին բարեկամութիւնները կը խը-
զէ , աղբիւր է ատելութեան և վրէժ-
խնդրութեան , և ուր որ մտնայ կռուով
ու շփոթութիւնով կը լեցնէ . թշնամի
է միշտ իսաղաղութեան , քաղցրութեան
և բարեկրթութեան : Ի՞նչ հաբեր թու-
նով լցեալ աղբիւր մըն է , ինչ որ անկէ
կը բղխէ՝ ապականեալ է , և կ'ապակա-
նէ ինչ որ շուրջանակի կը գտնէ : Իրեն
գովեստներն իսկ թիւնալից են , ծափա-
հարութիւնքը՝ չարամիտ , լուծիւնը
մեղապարտ , քալուածքը , շարժուածքն
ու հայեցուածքը , միով բանիւ իր ամէն
կերպը թիւնալից է :

Ինչ ախտ որ կը ստգտանենք՝ միշտ մեր
թերութիւններէն ալ քանի մը բան
վրան կ'աւելցնենք ու ոչ երբեք ճիշդ
եղածին պէս բանը կ'ըսենք : Պատմած-
ներնուս մէջ կը խառնենք մեր կարծեաց
չարամտութիւնը , և այսպիսի տեսու-
թեան մը տակ կը ձգենք՝ որ իրենց բը-

նական հանգամանքէն դուրս կ'ելեն . պատմաճնիս կը զարդարենք ծիծաղաւարժ և հաճոյ դիւցազն մը ընելու համար . և ինչպէս որ ուրիշներուն հաճոյ կրնայ ըլլալ՝ այնպէս կը ստորագրենք , և ոչ եթէ ինչ որ իրն է ստուգապէս :

Լճաբարտաւանը , որ ուրիշներէն ամենեւին կախումն ունենալ չուզեր , միշտ կը Զանայ իր հպատակութեան լուծը վրայէն թօթուէր , տկար ու պակասաւոր ցուցնելով զանոնք որոնց որ պարտեկան է հնազանդելու . որչափ որ բարձր է աստիճանին՝ այնչափ աւելի ալ մեր ստգտանացը նշաւակ կ'ըլլան . և այսպիսի դէպքերու մէջ չարամտութիւնն ալ աւելի հնարագէտ կ'ըլլայ , և ամենեւին չներեր իր հակառակորդին : Եւ երբեմն ալ անոնք որ այն անձանց բարիքը աւելի կերպով մը վայելեր են կամ իրենց հետ ընտանենալու պատիւ ունեցեր են , լրբութեամբ իրենց անկատարութիւններն ու ախտերը կը հրատարակեն , որով բաց 'ի մեծարանաց սրբազան պարտքէն , զոր ոտքի տակ կ'առնուն , ապերախտութեան վատ և ամօթապարտ յանցանօք ալ մեղապարտ կ'ըլլան :

Իսկ անոնք՝ որոնց որ չարախօսը ուրիշին պակասութիւնը ծածուկ կը յայտնէ , իրենք ալ նոյնը շուտ մը ուրիշներուն ականջը կը դնեն՝ անոնք ալ իրենց ծանօթներուն , իրենց կողմանէ ծածուկ պահելու հարկ մը չտեսնելով : Եւրաքանչիւրը նոյնը ուրիշի մը առջև կրկնելու ատեն նորանոր պարագաներ վրան կը բարդէ . իւրաքանչիւրը իրեն կողմանէ քանի մը թիւնաւոր տեսութիւններ վրան կ'աւելցնէ , որով որչափ աւելի բերնէ բերան անցնի , այնչափ աւելի ալ կ'աճի ու կը թանձրանայ , հրոյ կայծի մը նման որ սաստիկ քամիով մը այլ և այլ տեղ տարուելով անտառներ ու գեղեր կը հրդեհէ . այս է ուրեմն չարախօսութեան վախճանը :

ՄԱՍԻՅԱՆ

Լիոնի Նաւարէկոշիւնը :

Լիոնէի աղետալի դէպքը որ ծովաչու նաւարկութեանց ահաւոր և քրատմեղի պատահարներէն մէկն է , հանդիպեցաւ 1856 նոյեմբերի սկիզբները , և հարիւրէն աւելի անձանց կեանքն արժեց : Եւրոպական խիստ շատ օրագիրներ այս ցաւալի կորստեանս վրայ խօսեցան , և ինչպէս որ կը տեսնուի մարդկային չարութենէ առաջ եկած դէպք մըն է , որուն համառօտ պատմութիւնը ահա հոս կը դնենք :

Լիոնէ՝ Լիւ-Եօքէն դէպ 'ի հաւր ճանապարհորդութիւն ընող շոգենաւ մըն էր Վաղղիական-Լճերիկեան ըստած ընկերութեան , որ Լիւրբուլ շինուած էր 1855ին , հազար ինստուն տակառաչափի բեռ տանող . և այս վերջի ընթացքին մէջ 40 ճանապարհորդ և 94 նաւաստի ունէր . գլխաւոր նաւապետին անունն էր Տըվօ , երկրորդինը Ուուսէլ . իսկ առաջին տեղակալը կը կոչուէր Վուստու-Սատթէոս , երկրորդը Լիւկիէն , և երրորդը Տիւալօ :

1856 նոյեմբերի սկիզբները կէսօրուան ժամը 2ին ամենայն պատրաստութեամբ Լիւ-Եօքէն ելլելով յաջող ընթացքով մը սկսաւ դէպ 'ի Եւրոպա առաջ գալ . օդը գեղեցիկ էր և հողմը աջողակ , անանկ որ երկրորդ օրը կէսօրուան մօտ 65 ծովային փարսախ ճամբայ ըրեր էր : Այլ տեսնուէր որ յաջող ու զուարճալի ճանապարհորդութիւն մը պիտի ունենային՝ որով ճամբորդներէն շատը նաւուն տախտակամածը ելած շրջագայելով ովկիանու մեծութեամբը կը սքանչանային , իրենց ցանկալի փունքը երազելով :

Երեկոյեան մետաստաներորդ ժամուն ամէնքը ներս քաշուած , միայն նաւուն պահպանութեանը համար հարկաւոր եղած անձինքը վերը մնացեր էին . գիշերը մութ ու տիուր էր , այն պատճառաւ Լիոնէ իրեք լոյս վառած էր : Եւ բոր առանկ առաջ կ'երթար՝ յանկարծ իմացան որ աջ կողմէն նաւ մը բոլոր ա-